

AZERBAIJAN'DA TÜRKOLOJİNİN KISA TARİHİ

THE SHORT STORE OF TURKOLOGY IN AZERBAIJAN

КРАТКАЯ ИСТОРИЯ ТЮРКОЛОГИИ В АЗЕРБАЙДЖАНЕ

Ramiz ASKER*

Özet

Makale, Azerbaycan'da Türkolojinin teşekkül ve oluşum tarihinden bahseder. Burada XVII. yüzyıldan başlayarak ülkede yazılan ilk lugat ve gramer kitapları, Rusya'da şarkiyat ilminin kurucusu Mirza Kazım Bey'in faaliyeti, 1926'da Bakü'de düzenlenen I. Türkoloji Kurultayı, bazı bilimsel kurum ve kuruluşlar, Bakü Devlet Üniversitesi, Azerbaycan'ı Tetkik ve Tetebbu Cemiyeti, Azerbaycan Bilimler Akademisi'ne bağlı Dilcilik Enstitüsü, ekol kurmuş ünlü Türkologlar ve eski Türk yazıtlarının tetkiki konuları araştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Azerbaycan, Türkoloji, Türkolog, ekol, yazıtlar.

Abstract

This article is about the history of the formation and development of the field of Turkology in Azerbaijan. It has studied the first dictionaries and grammar books written in the country since the 17th century, the activities of Mirza Kazembek, the founder of the Middle Eastern studies in Russia, the First Turkological Congress that took place in 1926 in Baku, and the academic institutions, including the Baku State University, The Society of the Azerbaijani Studies, the Institute of Linguistics of the Azerbaijan Academy of Sciences, the scientific schools of renowned Turkologists, and the study of ancient Turkic monuments.

Keywords: Azerbaijan, Turkology, Turkologist, scientific school, monuments.

Резюме

Статья посвящена становлению и развитию тюркологии в Азербайджане. В ней отводится особое место первым словарям и грамматикам, написанным в стране начиная с XVII века, основоположнику российского востоковедения Мирза Казембеку, Первому тюркологическому съезду, созванному в Баку в

---

* Prof. Dr. Bakü Devlet Üniversitesi Türkkoloji Bölümü Bakü / AZERBAIJAN
ramizasker@gmail.com

1926 году, научным учреждениям и ведомствам, в том числе Бакинскому государственному университету, обществу изучения и обследования Азербайджана, институту языкознания Академии наук, научным школам известных тюркологов, изучению древнетюркских памятников.

Ключевые слова: Азербайджан, тюркология, тюрколог, школа, памятники.

Giriş

Türkoloji, Türklerin dili, edebiyatı, tarihi, coğrafyası, folkloru, etnografisi, dinî, maddi ve manevi kültürünü öğrenen beşeri disiplinlerin mecmusudur. XVII. yüzyıla ait bazı Türkçe-Farsça ve Farsça-Türkçe sözlükleri Azerbaycan'da yapılan ilk Türkoloji tetkikleri sayabiliriz. Bu sözlüklerden birini Mehti Han Astarabadi yazmıştır. 170 sayfalık bu eserin mukaddemesinde Türkçenin grameri üzerine geniş bilgi verilmiştir. 1794'te Mehti Tebrizi tarafından kaleme alınmış başka bir eser de sunuş, gramer ve sözlükten oluşmaktadır.

1. Türkolojinin Teşekkülü ve Gelişim Seyri

Kuzey Azerbaycan'ın Rusya'ya ilhakından sonra (1828) Şarkiyat ve Türkoloji tarihinde derin izler bırakan bilim adamları yetişmiştir. Onlardan birisi ve en ünlüsü Mirza Kazım Beydir (1802-1870). Mirza Kazım Bey yalnız Rusya çapında değil, bütün Avrupa'da en tanınmış dilci, edebiyatçı, coğrafyacı, tarihçi, İslam dini uzmanı ve tercüman, Türk, Arap, Fars, İngiliz, Fransız, Alman ve İvri dillerinde mükemmel konuşan ve yazan ender kişilerdendi. V.V. Barthold'un isabetli ifadesiyle, Mirza Kazım Bey 'Rus şarkiyat ilminin kurucusu'ydu. Dilcilik ve tarih alanında yazdığı muhteşem eserlerine göre Rusya Bilimler Akademisi tarafından üç kez Demidov Ödülü'ne layık görülmüştür.

Yetenekli tercüman, 1829'da Saadi'nin meşhur Gülistan eserini Farsçadan Rusçaya, 1842'de Kuran'ı Arapçadan Fransızcaya çevirmiştir. 1839'da 'Türk-Tatar Dilinin Grameri'ni, 1846'da 'Türk-Tatar Dilinin Genel Grameri'ni kaleme almıştır. Mirza Kazım Bey'in bütün eserleri bilimsel değerini ve güncelliğini hala korumaktadır. [16, s.116-132]. Türkoloji tarihinde Mirza Kazım Bey, ünlü Divanü Lugat-it Türk yazarı Kaşgarlı Mahmut'tan (XI. yy) sonra ikinci büyük dilcimizdir.

Mirza Kazım Bey'i müteakiben Çarlığın açmış olduğu Rus-Tatar okulları için bazı ders ve okul kitapları, Mirza Abul-Hasan Bey Vezirov'un 'Tatar-Azerbaycan Lehçesi' (1861) ve Mirza Muhammed Afşar'ın 'Fenni-Sarfi-Türki' (Türkçenin Grameri) kitapları yayınlanmıştır. Bu kitaplarda

Türkçenin fonetiği, morfolojisi ve sentaksı üzerine değerli bilgiler sunulmuştur.

1899'da ünlü yazar ve devlet adamı Neriman Nerimanov 'Türk Azerbaycan Dilinin Muhtasar Sarf-Nahvi' ve 'Ruslar İçin Türkçe Kendin Öğren' kitaplarını, 1902'de yetenekli yazar Sultan Mecit Ganizade 'Türk Kafkas Azerbaycan Lehçesi' kitabını okurlara takdim etmiştir. Son kitabın 20 yılda 6 baskısı gerçekleşmiştir. Tanınmış öğretmen İslam Bey Kabulov'un 'Kavaidi-Lisani-Türki' (Türkçenin Kuralları) kitabı da yerel aydınlarca rağbetle karşılanmıştır.

Gafur Reşat Mirzazade ve Mehmet Sadık Ahundzade'nin birlikte yazdıkları 'Rehber-i Sarf' (Gramer Kılavuzu) 1910'da yayınlanmış ve büyük ilgi görmüştür. Kitap 1918'de yeniden basılmıştır. [16, s. 132-150].

Bir bilim alanı olarak gerçek Türkoloji, Azerbaycan'da XX. yüzyılın 20'li yıllarından itibaren, yani Bakü Devlet Üniversitesi'nin kurulmasından (1919), burada Şarkiyat ve Edebiyat fakültelerinin açılmasından sonra gelişmeye başlamıştır. Azerbaycan'ın sovyetleşmesiyle (1920) ülkede çeşitli bilim dallarında, dilcilik ve türkolojide büyük hamleler yapılmıştır. İlk iş olarak pratik (ve aynı zamanda politik) karakterli sorunlar çözülmüş, okullar ve üniversiteler açılmış, buralarda Türk dili bölümleri ve kürsüleri kurulmuş, programlar tertip edilmiş, kitaplar yazılmış, imla ve terim sorunları, Arap alfabesinden Latin harflerine geçiş konusu gündeme getirilmiş, okur-yazar kursları açılmıştır. Fakat ilmî bünye ve kadro yetersizliği yüzünden bu atılımlar beklenen sonucu vermemiştir. Bu bağlamda 1923'te Bakü'de Azerbaycan'ı Tetkik ve Tetebbu Cemiyeti kurulmuştur. Ülkenin temel ilmî kurumu olan bu cemiyetin bünyesinde tarih, etnografi, türkoloji bölümleri, dil, edebiyat, sözlük, uygulamalı sanat, tiyatro, müzik komisyon ve alt komisyonları kurulmuş, araştırmalara başlanılmıştır. Bilim hayatını canlandırmak için Rusya'daki ve diğer ülkelerdeki bilim merkezlerinde ve üniversitelerde çalışan ünlü şarkiyatçı ve dilciler, N.Y. Marr, V.V. Barthold, İ.İ. Meşcaninov, A.E. Samoyloviç, A.O. Makovelski, G. Jüze, E.E. Bertels, B. Çobanzade, A. Gubaydullin, İ. Hikmet, M.F. Köprülüzade gibi uzmanlar Bakü'de çalışmaya davet edilmişlerdir.

İşte o sıralarda genel Türk dilciliği bakımından ilk bilimsel gramerler yazılmıştır. 1924'te İsmail Hikmet'le Abdullah Şaik'in ortaklaşa yazdıkları 'Türkçe Sarf-Nahiv' ve 1929'da Bekir Çobanzade ile Ferhat Ağazade'nin kaleme aldıkları 'Türk Grameri' bunların en iyilerindendir.

15 Ekim 1925'te Moskova'da Sovyetler Birliği şarkiyatçılarının özel toplantısı yapılmış, ülkenin bütün türkologlarının katılımıyla Türk halklarının Latin alfabesine geçmeleri konusunu görüşmek üzere Bakü'de kurultay

düzenlenmesi kararlaştırılmıştır. Kurultayı gerçekleştirmek SSCB Şarkiyatçılar Cemiyeti'ne ve Azerbaycan'ı Tetkik ve Tetebbu Cemiyeti'ne bırakılmıştır.

26 Şubat-6 Mart 1926 tarihleri arasında Bakü'de düzenlenen I. Türkoloji Kurultay SSCB Türk halklarının siyasi, ilmi ve kültürel hayatında mühim bir aşama teşkil etmiştir. Sayım komisyonunun verdiği bilgilere göre kurultaya katılan 131 delegeden 93'ü Türk, 38'i de Kuzey Kafkasya halkları temsilcileri, SSCB ve Ukrayna Bilimler Akademisi'nden, SSCB Şarkiyatçılar Cemiyeti'nden ve yurtdışından davet edilmiş (Türkiye'den üç, Almanya'dan iki, Avusturya ve Macaristan'dan birer kişi) uzman ve misafirlerdi. Delegeler arasında tek bir bayan (Azerbaycan'dan öğretmen Ayna Sultanova) vardı. [11, s. 498].

İstatistiklere göre, kurultayda 14 konuda (Türklerde dil, tarih ve etnografinin çağdaş durumu, Türk dillerinin kendi aralarında, Moğol, Tungus, Fin-Ugor ve Yafetik dillerle olan akrabalığı, terim, imla, edebi dil, alfabe konuları, SSCB'de Türkoloji kurum ve kuruluşlarının teşekkülü ve en yakın görevleri ve başka konularda) 17 oturum yapılmış, 37 rapor dinlenilmiştir. Raporlardan 5'i tarih ve etnografi, 2'si edebiyat, 7'si dil, 7'si alfabe, 6'sı imla, 2'si kültür, 5'i terminoloji, 3'ü de Türkçenin öğretim yöntemleri konusuna ayrılmıştır. [18, 571 s.; 8, 276 s.].

Görüldüğü üzere imla, terminoloji ve alfabe konuları kurultayı meşgul eden temel temalardı. İmla konusunda Şerba, Galimcan İbrahimov, Jirkov, Rahimi ve Ağazade, terminoloji konusunda Bekir Çobanzade, Zifeldt-Simummyagi, Odabaş ve Baytursun, alfabe konusunda Yakovlev, Galimcan Şeref, Rahmanov, Ayvazov, Barahov, İvanov, Sabakşin, Aliyev ve başka delegeler rapor sunmuş ve konuşma yapmışlardır. Zifeldt-Simummyagi terminoloji alanında dört eğilime işaret etmiştir:

- 1) İslamcılar Arap-Fars terimlerinden yana tavır koyuyorlar,
- 2) Avrupa yanlıları daha fazla Avrupa dillerine önem veriyorlar,
- 3) Pantürkistler genelde İstanbul lehçesine yöneliyorlar,
- 4) Halkçılar canlı halk dilini tercih ediyorlar.

Raporcu, bu eğilimlerden sonuncuyu daha doğru bulmuştur. [11, s. 247].

Alfabe konusunda Galimcan Şeref dışında herkes Arap alfabesine karşı Latin alfabesini savunmuştur. Çarlık döneminde misyonerlik ve Ruslaştırma politikasıyla ilişkili bulunduğu için Kiril (Rus) alfabesi bu bağlamda bahis konusu olmamıştır. Galimcan Şeref başka alfabelere nazaran Arap hurufatıyla okuma hızının % 26, yazma hızının %32 daha üstün olmasını söylemişse de bu, durumu değiştirememiştir. [11, s. 284-417].

Sonda Dağıstan delegesi Korkmasov Azerbaycan, Kafkas Cumhuriyetleri, Özbekistan, Kırgızistan, Türkmenistan, Dağıstan, Yakutistan, Kuzey Kafkasların Karaçay, Balkar, Kabarda, İnguş, Çeçen, Adık, Çerkes, Osetin Özerk Bölgeleri ve Kuzey Kafkasya'daki Türkmen Özerk Bucağı temsilcileri adına bir karar tasarısı önermiştir. 101 delege Latin alfabesi lehinde, 7 delege Arap alfabesi lehinde oy kullanmış, 9 delege çekinse kalmıştır. [11, s. 417-419]. Bu konu Türk halklarının iç meselesi olduğu gerekçesiyle Rus bilginleri oylamaya katılmamayı tercih etmişlerdir.

Kurultay, ilerisi için bağlayıcı olmayan bazı kararlar almış, II. Kurultayın 2 yıl sonra Özbekistan'ın Semerkant kentinde düzenlenmesini önermiştir. Kurultayı Sovyetler Birliği, komşu Müslüman ülkeler ve dünya çapında ileri bir adım olarak niteleyen Prof. Bekir Çobanzade şöyle yazmıştır: 'Bugüne değin Doğunun cehaletinden yararlanan Batılı emperyalistlerin elinde istismar aracı ve sömürge politikası olan Türkoloji bundan sonra... enternasyonelizme doğru yeni bir adım olarak beşer medeniyeti tarihinde kendi yerini alacaktır. Yeni alfabenin kabulü sayesinde Türkler Avrupa kültür ailesine dahil oldular ... Türk-Tatar halkları Doğu'da Sovyetler Birliği'nin kültürel devrimsel ilkelerinin iletilmesinde rol alacaklardır' [10, s. 37-50].

Kurultay, Latin alfabesine geçiş konusunda Azerbaycan'ın tecrübesini Sovyetlerin başka cumhuriyet ve bölgelerinde uygulanmasını önermiş ve bunun için Yeni Türk Alfabesi Merkez Komitesi'ni kurmuştur. İşbu komite 1927'de Bakü'de toplanarak 34 harften oluşan ortak Türk Latin alfabesini kabul etmiş ve o tarihten itibaren Latin alfabesine geçiş süreci başlanmıştır. 7 Ağustos 1929'da SSCB Merkez Yürütme Kurulu ve Bakanlar Kurulu özel bir karar alarak gazete ve dergilerin, yayınevleri ve okulların Latin alfabesine geçmelerini sağlamış, poligrafi, daktilo, telgraf, stenografi ve başka teknik sorunların çözümüne el atmıştır. Sovyetler açısından en büyük kazanım ülkenin geleneksel İslam kültüründen ve Arap alfabesinden koparılması ve baştan başa ateistleştirilmesi olmuştur.

1928'te Türkiye, 1930'da Tuva Halk Cumhuriyeti Latin alfabesine geçmiştir [17, 486+87 s.; 15].

1939'da Sovyet Komünist (Bolşevik) Partisi Merkez Komitesi ve SSCB Bakanlar Kurulu ortak kararıyla üç ay zarfında Latin alfabesinden Kiril alfabesine geçilmiştir. Bunun için ilginç bir gerekçe sunulmuştur: 'SSCB halklarının kültür düzeyinin yükselmesiyle Latin alfabesi dillerin gelişim ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz kalmıştır. Latin alfabesi büyük Rus halkının kültürüne yaklaşmanın tüm koşullarını sağlayamamıştır'.

1991'den sonra ortaya çıkan bağımsız Türk Cumhuriyetlerinde Latin alfabesinin ihyası uğruna hareket başlamıştır. Şu anda Azerbaycan, Özbekistan ve Türkmenistan, bir ay önce de Kazakistan Latin alfabesine geçmiştir. Kırgızistan'da bu konu ara sıra gündeme gelmektedir. Rusya Federasyonu'ndaki Türk asıllı otonomiler bunu Rusya Cumhurbaşkanı'nın vetosu yüzünden yapamıyorlardır.

1929'da Tetkik ve Tettebbu Cemiyeti, Bilimsel Tetkikat Enstitüsü'ne çevrilmiş, 1932'de onun bünyesinde SSCB Bilimler Akademisi'nin şubesi, 1945'te Azerbaycan Bilimler Akademisi kurulmuştur. 2001'de Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi adını alan bu kurumun enstitü ve şubelerinde şu anda 10 binden fazla bilim adamı, 2.600 doktor, 200 civarında asıl üye ve yedek üye çalışmaktadır. [9, 364 s.].

1932'de Baku'de kurulan Dil, Edebiyat ve Güzelsanatlar Enstitüsü, 1945'te bağımsız Dilcilik Enstitüsü'ne çevrilmiş, 1951'de Edebiyat Enstitüsü'ne birleştirilmiş, 1969'da yeniden bağımsız olmuştur. Şu anda enstitüde çağdaş Azerbaycan dili şubesi, dil tarihi ve lehçeler şubesi, kuramsal dilcilik, uygulamalı dilcilik şubeleri, Türk dilleri, Hint-Avrupa, eski diller ve kültürler şubeleri, sosyo-linguistik ve dil politikası şubesi, bilgisayar dilciliği ve monitoring şubesi faaliyet göstermektedir.

Enstitü 1970'den 'Sovyetskaya Türkologiya', 1992'den 'Türkologiya' adını taşıyan dergi yayınlamaktadır. Azerbaycan, Türk, Rus ve İngiliz dillerinde ilmi makaleler basan dergi şu anda dünyadaki belli başlı Türkoloji merkezlerine gönderilmektedir. [2; s. 49-57].

2.Bilim Ekolleri

Azerbaycan Türkoloji tarihinde ünlü bilim adamları çoktur, fakat onlardan bir kısmının ekolü yoktur veya oluşamamıştır. Bunun nedenleri arasında ilk sırada 30'lu yılların politik baskı ve katliamları gelmektedir. O yıllarda bütün ünlü dilciler sürülmüş, hapse atılmış veya kurşuna dizilmiş, sonuçta kuşaklar arasında bilimsel irtibat kopmuştur. Hocalarının ilmi çalışmalarını devam ettirmek ve geliştirmek şöyle dursun, onların adlarını çekmek, eserlerine atıflar yapmak dahi tehlikeliydi. Ona göre de öğrencileri bazı hocalardan yüz çevirmek zorunda kalmışlardı. Sonra 1941-1945 Alman-Sovyet savaşı her şeyi arka plana atmıştır. Katledilmiş dilcilerin 60'lı yıllarda vuku bulan iade-i itibarı da Sovyet politikasına duyulan güvensizlik yüzünden durumu kurtaramamıştır. Çünkü Samedaga Ağamalıoğlu dışında Türkoloji Kurultayı'na katılan Sovyet vatandaşı hiçbir delege kendi eceliyle ölmemiştir.

Türk olsun olmasın, hepsi genelde pantürkist suçlamasıyla kurşuna dizilmiştir. Bunların arasında Rus Samoyloviç, Eston Zifeld-Simumyagi, Barahov, Cebiyev gibi Türk olmayan bilginler de vardı. Bu konuda son yıllarda bazı kitaplar kaleme alınmıştır [1; 7, 296 s.; 13, 551 s.; 14, 496 s.].

Bu bilginler arasında Prof. Dr. **Bekir Çobanzadenin** (1893-1937) özel bir yeri vardır. İlk Avrupa diplomalı dilmimiz olan Bekir Çobanzade, Kaşgarlı Mahmut'tan (XI. yy) ve Mirza Kazım Bey'den (XIX. yy) sonra son bin yılda yetişen üçüncü büyük dilmimizdir. O, 1924'te Bakü'ye gelmiş, Bakü Üniversitesi Şarkiyat Fakültesi'nin dekanı, Türk Dili ve Edebiyatı kürsüsü başkanı, terminoloji komisyonu başkanı, Taşkent, Buhara ve Fergana yüksek okullarında kürsü başkanı ve hoca olarak çalışmış, I. Türkoloji Kurultayı'nın hazırlanmasında ve düzenlenmesinde büyük çaba harcamıştır.

Bekir Çobanzade Azerbaycan Sovyet dilciliğinin temelini atmış, 'Türk-Tatar Dilciliğine Medhal', 'Türk Grameri', 'Türk-Tatar Diyalektolojisi' gibi güncelliğini hala koruyan 200 kadar ilmi eser kaleme almıştır. 2007'de Bakü'de Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi tarafından beş ciltte 'Seçilmiş Eserleri' yayınlamıştır. Aynı zamanda iyi bir şair ve yazar olan B. Çobanzade'nin 'Seçilmiş Şeirleri'(2011) ve 'Seçilmiş Bedii Eserleri' (2012) tarafımdan yayınlanmıştır.

B. Çobanzade genç dilci kadroların yetişmesine büyük emek vermiş, M.A. Dadaşzade, M. Hüseyinzade, E. Demircizade, F. Kasımzade, M. Şiraliyev, E. Cafer gibi bilim adamları onun yönetmenliği altında tezlerini yazmış, araştırmalarını yapmışlardır. Bu bağlamda gerçek bilimsel ekol kurmuş tek kişi olarak Bekir Çobanzade'yi gösterebiliriz. Diğerleri gerçek ekol başında değil, yalnızca enstitünün, fakültenin, şubenin, kürsünün, laboratuvarın başında bulunduğu için büyük bilim adamı sayılıyor. İşte bu yüzden ünlü bilgin çok, fakat korifey yok diyorlar.

Başka bir ünlü bilim adamı Özbek asıllı Türkolog **Halit Sait Hocayev**'di (1888-1937). İstanbul Üniversitesi'ni bitirdikten (1918) sonra Azerbaycan'a gelen Hocayev Bakü'de ve Gence'de lise ve yüksek okullarda çalışmış, Türkoloji Kurultayı'nın düzenlenmesinde etkin rol almıştır. 12 dili mükemmel bilen Halit Sait, ünlü Divanü Lugat-it-Türk'ü ilk defa Azerbaycan Türkçesine çevirmiş, 'Türkçenin Tarihi Grameri', 'Türkistan Tarihinin Kısa Özeti', 'Orhun Abideleri'nin Açıklamalı Tetkiki' eserlerini, Türk, Özbek, Kazak Türkçelerinin karşılaştırmalı gramerini, sentaksis ve uslubyat üzerine kitaplar yazmıştır. Eserlerine Sovyet gizli servislerince el konmuş, mahvedilmiştir.

Kemal **Abdulla** (1950) – ünlü dilci, yazar, Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi (AMBA) asıl üyesi, 2000-2014 yıllarda Slav Üniversitesi rektörü, şu anda Diller Üniversitesi rektörü. Genel araştırma alanı destanlar, sentaksis ve genel dilciliktir. Başlıca eserleri:

1. Azerbaycan Dilinde Sade Cümle Sentaksinin Sorunları. Bakü: Elm, 1983, 108 s.
2. Gizli Dede Qorqud. Bakü: Yazıçı, 1991, 147 s.
3. Gizli Dede Korkut (Türkçe çeviri: Kerime Üstünova). Bursa: 1995, 152 s.
4. Gizli Dede Korkut (Türkçe çeviri: Ali Duymaz). İstanbul: 1997, 222 s.
5. Azerbaycan Dili Sentaksinin Kuramsal Sorunları. Bakü: 1998, 281 s.
6. Sır İçinde Destan veya Gizli Dede Qorqud-2. Bakü: 1999, 288 s.
7. Gizli Dede Korkut. (Rusça). Bakü: Mütercim, 2006, 346 s.
8. Parlons Azerbaïdjanaïis (avec Michel Malherbe). Paris: L'Harmattan, 2008, 234 p.
9. Mitten Yazıya veya Gizli Dede Qorqud. Bakü: 2009, 376 s.
10. Das «Nibelungenlied» und «Das Buch des Dede Korkut»: sprachwissenschaftliche Beiträge zum ersten interkulturellen Symposium in Baku, Aserbaïdschan, 2009 (mit Hendrik Boeschoten, Sieglinde Hartmann, Uta Störmer-Caysa). Wiesbaden: Reichert Verlag, 2011, 182 s.

Feridun **Ağasıoğlu** (1947) – ünlü dilci, Türkolog. Etimoloji ve morfonoloji konularını tetkik etmekte, son dönemlerde Türk halklarının etnogeneziyle uğraşmaktadır. Altay teorisine karşı Urmiye teorisini ileri sürmüştür. Belli beşli eserleri:

1. Azerbaycan Dilinin Morfonologiyası. Bakü:1988.
2. Morfonolojik Rekonstrüksiyon ve Etimoloji. İzmir: 1993.
3. Azer Halkı. Bakü: Çaşıoğlu, 2000, 320 s.
4. Kadim Türk Eli. Saka-Qamer Boyları. Bakü: Çırağ, 2006, 128 s.
5. Etrusk-Türk Bağı. Bakü: Qismet, 2011, 178 s.
6. Taşbaba. Türkün Taş Belleği. Bakü: Herbi neşriyyat, 2013, 143 s.
7. Azerbaycan Türklerinin İslamakadar Tarihi. Dokuz Bitik: Tarihi Kaynaklar. I. Bitik. Bakü: Ağrıdağ, 2014, 367 s.
8. Azerbaycan Türklerinin İslamakadar Tarihi. Dokuz Bitik: Tarihi Coğrafya. II. Bitik. Bakü: Ağrıdağ, 2014, 280 s.
9. Azerbaycan Türklerinin İslamakadar Tarihi. Dokuz Bitik: Azerbaycanda Kurulan Kadim Devletler. III. Bitik. Bakü: Ağrıdağ, 2014, 511 s.

Ağamusa **Ahundov** (1932-2015) – Prof. Dr., AMBA asıl üyesi, Devlet ödülü hamili, uzun süre Bakü Devlet Üniversitesi'nde kürsü başkanı, dekan,

Dilcilik Enstitüsü müdürü görevlerinde bulunmuştur. Genel dilcilik ve fonetik alanlarını tetkik etmiştir. Temel eserleri:

1. Azerbaycan Dilinin Fonemler Sistemi. Bakü: Maarif, 1973, 302 s.
2. Azerbaycan Dilinin Tarihi Fonetigi. Bakü: 1973, 112 s.
3. Muasir Azerbaycan Dilinin Fonetigi. Bakü: Maarif, 1984, 390 s.
4. Genel Dilcilik (Dilciliğin Tarihi, Nazariyesi ve Metotları). Bakü: Maarif, 1988, 260 s.
- 5.

Tevfik **Hacıyev** (1936-2015) – Prof. Dr., AMBA asıl üyesi, TDK şeref üyesi, Bakü Devlet Üniversitesi'nde kürsü başkanı, Dilcilik Enstitüsü müdürü olmuştur. Murat Acı'nın bazı eserlerini ve ibn Mühenna sözlüğünü çevirmiştir. Temel eserleri:

1. Azerbaycan Edebi Dili Tarihi. Bakü: 1976, 155 s.
2. XX Asrın Evvellerinde Azerbaycan Edebi Dili. Bakü: Maarif, 1977, 188 s.
3. Azerbaycan Edebi Dili Tarihi, II. hisse. Bakü: Maarif, 1987, 293 s.
4. Şiirimiz, Nesrimiz, Edebi Dilimiz. Bakü: 1990, 360 s.
5. Dede Qorqud: Dilimiz, Düşüncemiz. Bakü: YHE, 1999, 213 s.

Muhtar **Hüseynzade** (1900-1985) – Prof. Dr., Devlet ödülü hamili, Bekir Çobanzadenin talebesi. Dilciliğin fonetik, morfoloji, terminoloji alanlarında derin izler bırakmıştır. Eserleri:

1. Muasir Azerbaycan Dili. Bakü: 1954, 242 s.
2. Muasir Azerbaycan Dili. Bakü: 1959, 453 s.
3. Muasir Azerbaycan Dili. I cild. Bakü: 1963, 270 s.
4. Muasir Azerbaycan Dili. II cild. Bakü: 1973, 355 s.
5. Muasir Azerbaycan Dili. III cild. Bakü: 1983, 319 s.

Ebdülezel **Demirçizade** (1909-1979) – Prof. Dr., AMBA yedek üyesi, Devlet ödülü hamili, 40 yıl Bakü Devlet Üniversitesi'nde ve Pedagojik Üniversite'de Azerbaycan dili kürsüsü başkanı olarak çalışmıştır. 20'den fazla kitap yazmıştır. İşte bazıları: Azerbaycan Dili Tarihi Hülasaları (1938), Azerbaycan Dilinin Tarihi (1948), Azerbaycan Edebi Dilinin İnkişaf Yolları (1959), Kitab-i Dede Qorqud Destanlarının Dili (1959), Azerbaycan Dilinin Uslubiyatı (1962), Azerbaycan Dilinin Tarihi Grameri (1967), Azerbaycan Dili Orfoepiyasının Esasları (1969), Azerbaycan Edebi Dili Tarihi (II. hisse, 1979).

Afad **Kurbanov** (1929-2009) – Prof. Dr., AMBA yedek üyesi. Pedagojik Üniversiteler için ilk ders kitaplarını yazmış, antropoloji ve onomastik alanlarında araştırmalar yapmıştır. Onun Umumi Dilcilik Meseleleri (1972), Dilçiliyin Sistemi (1975), Dilçiliyin Tarihi (1976), Umumi

Dilcilik (2 cilt, 2004, 2010), Azerbaycan Onomastiği (1986), Azerbaycan onomalogiyası Meseleleri» (1986), Azerbaycan dilinin onomalogiyası (1988) kitapları meşhurdur.

Gazanfer **Kazımov** (1937) – Prof. Dr., tanınmış dilci, Türkolog. Sentaksis, tarihi gramer, Sümer-Türk dil ilişkilerini araştırmaktadır. Seçilmiş eserlerinin 10 ciltliğini yayımlamıştır. Temel eserleri:

1. Müasir Azerbaycan dili. Sintaksis. Bakü: Ünsiyyet, 2000, 496 s.
2. Azerbaycan Dilinin Tarihi. En Kadim Devirlerden XIII. Asra Kadar. Bakü: 2003.
3. Homer'in Poemleri ve Kitab-i Dede Qorqud. Bakü: Tehsil, 2006, 80 s.
4. Seçilmiş Eserleri. I, II, III cildler. Bakü: Nurlan, 2008.
5. Seçilmiş Eserleri. IV, V, VI, VII, VIII cildler. Bakü: Nurlan, 2009.
6. Seçilmiş Eserleri. IX, X cildler. Bakü: Nurlan, 2010.

Ebülfez **Recebli** (1936) – Prof. Dr., ünlü dilci, Türkolog. BDT'te en verimli bilgin. 50 civarında kitap, 200 makale, 20 program yazmıştır. Genel (kuramsal) dilcilik, Türk, İngiliz, Talış dilleri, Orhun-Yenisey yazıtları alanında araştırmalar yapmıştır. Belli başlı eserleri:

1. Orxon-Yenisey Abideleri. Bakü: Yazıçı, 1993, 345 s.
2. Göktürk Dilinin Morfologiyası. Bakü: 2002, 471 s.
3. Göktürk Dilinin Sentaksisi. Bakü: Nurlan, 2003, 630 s.
4. Göktürk Dilinin Leksiği. Bakü: Nurlan, 2004, 428 s.
5. Göktürk Dilinin Fonetigi. Bakü: Nurlan, 2004, 416 s.
6. Kadim Yürk Yazısı Abidelerinin Dili. I, Bakü: Nurlan, 2006, 479 s.
7. Kadim Türk Yazısı Abidelerinin Dili. II, Bakü: Nurlan, 2006, 647 s.
8. Azerbaycan dilçiliyi. Bakü: Nurlan, 2007, 415 s.
9. Kadim Türk Yazısı Abideleri. I, Bakü: Nurlan, 2009, 561 s.
10. Kadim Türk Yazısı Abideleri. II, Bakü: Nurlan, 2009, 461 s.
11. Kadim türk Yazısı Abideleri. III, Bakü: Nurlan, 2010, 661 s.
12. Kadim Türk Yazısı Abideleri. IV, Bakü: Nurlan, 2010, 499 s.

Yusuf **Seyidov** (1929-2013) – Prof. Dr., Son Gramerci lakabıyla meşhur dilci. 1952'de Bakü Devlet Üniversitesi'ni bitirmiş ve 61 yıl burada çalışmış, 49 yıl kürsü başkanı olmuştur. Kuramsal ve uygulamalı dilcilik konularında 30 kitap yazmıştır. Seçilmiş Eserlerinin 15 ciltliğini yayına hazırlamış, bunlardan 10 cildi sağlığında basılmıştır. Belli başlı eserleri:

1. Azerbaycan Edebi Dilinde Söz Birleşmeleri. Bakü: Maarif, 1966, 340 s.
2. Muasır Azerbaycan Dili. Sentaksis. Bakü: Maarif, 1972, 476 s. (şerikli).

3. Azərbaycan Dili. Bakü: Maarif, 1978, 288 s.
4. Müasir Azərbaycan dili. Sentaksis. Bakü: Maarif, 1985, 467 s.
5. Azərbaycan Dili. Bakü: Maarif, 1987, 288 s.
6. Sözüün Hikmeti. Bakü: Yazıçı, 1989, 485 s.
7. Azərbaycan Dilinin Grameri. Morfologiya. Bakü: 2002, 370 s.

Memmedağa **Şiraliyev** (1909-1991) – Prof. Dr., AMBA asıl üyesi, Devlet ödülü hamili, Azərbaycan dilçiliğinde diyalektolojinin kurucusu. Uzun yıllar Dilçilik Enstitüsü müdürü ve Sovyetskaya Türkologiya Dergisi genel yayın yönetmeni, Sofya Üniversitesi'nde Türkoloji kürsüsü başkanı olmuş, Varşova ve Krakov Üniversitelerinde Türkçe hocalığı yapmıştır. Orta Asya, Kuzey Kafkas ve İdil-Ural bölgesinden 60 civarında araştırma görevlisinin doktora tezini yönetmiştir. Azərbaycan Dialektologiyasının Esasları (1962, 424 s.), Bakü Diyalekti (1957, 225 s.), Azərbaycan Dilinin Grameri kitaplarını yazmıştır.

Ferhat **Zeynalov** (1929-1984) – Prof. Dr., ünlü Türkolog. Bakü Devlet Üniversitesi'nde Türkoloji kürsüsünün kurucusu, Türkolojiye Giriş, Türk Dillerinin Karşılaştırmalı Grameri, Eski Türk Yazıtları derslerinin programlarını hazırlamıştır. Temel eserleri:

1. Azərbaycan Dilinin Grameri. Bakü: 1960.
2. Muasir Türk Dillerinde Koşmalar. Bakü: 1964.
3. Türk Dillerinin Mukayeseli Grameri. I. hisse. Bakü: 1974, 142 s.
4. Türk Dillerinin Mukayeseli Grameri. II. hisse. Bakü: 1975, 131.
5. Kadim Türk Yazılı Abideleri. Bakü: 1980, 96 s.
6. Türkologiyanın Esasları. Bakü: Maarif, 1981, 348 s.
7. Kitab-i Dede Qorqud. Bakü: Yazıçı, 1983.

3.Bazı İstatistikler

Türkçenin ortak eserleri olan Orhun-Yenisey Yazıtları'nın ve Divanü Lugat-it-Türk'ün tetkiki Azərbaycan Türkolojisinde önemli yer tutmaktadır. Orhun-Yenisey Yazıtları'nın araştırılması 1924'te Bekir Çobanzade'nin 'Türk-Tatar Dilçiliğine Medhal' eseriyle başlanmış, fakat bilimsel ortamı kasıp kavuran 1937 katliamı yüzünden bu abideler sessiz yasak alanına girmiştir. Yalnız 1967'de A.Şükürlü ve A. Muharremov'un 'Kadim Türk Yazılı Abideleri'nin Dili' yayınlanmıştır. Bunu Y. Memmedov'un 'Orhun-Yenisey Abideleri'nde Adıllar' (2 hisse, 1978, 1981) eseri takip etmiştir. Daha sonra E. Recebli'nin yukarıda bahsi geçen eserleri, K. Abdullayeva'nın 'Kül Tegin Abidesi' (2007) ve G.Veliyeva'nın 'Kadim Türk Dili' (2008) kitapları çıkmıştır [3, s. 28-30].

Son yıllarda AMBA asıl üyesi Ebülfez Amanoğlu, Orhon Yazıtları üzerine kitaplar ve makaleler kaleme almıştır. Bunlardan bazıları:

1. Kadim Türk Abidelerinin Sentaksisi. Bakü: 1992, 92 s.
2. Kadim Türk Abideleri Sözlüğü. Bakü: 1994, 190 s.
3. Orxon-Yenisey Abidelerinde Fiilin Tesriflenmiyen Şekilleri. Bakü: 1997, 142 s.
4. Kadim Türk Onomastiğinin Leksik-Semantik Sistemi. I cild, Bakü: Elm, 2001, 130 s.
5. Kadim Türk Onomastiğinin Leksik-Semantik Sistemi. II cild, Bakü: Elm, 2001, 208 s.
6. Orxon-Yenisey Abidelerinde Toponim ve Etnonimler. Bakü: 2006, 130 s.
7. Kadim Türk Onomastiği. Bakü: 2007, 186 s.

2000'li yıllarda Prof. Dr. Yadigar Aliyev bu konularda bazı enteresan eserler yazmıştır:

1. Kadim Türk (Runik) Yazılı Abidelerinin Dili. Masterler için proqramı. Bakü: 2002.
2. Kadim Türk (Runik) Yazılı Abidelerinin Dili. Masterler için metodik gösterge. Bakü: 2002.
3. Kadim Türk (Runik) Yazılı Abidelerinin Dili. Bakü: Nurlan, 2004, 182 s.
4. Kadim Türk (Runik) Yazılı Abidelerinden Orta Asırlar Türk Yazılı Abidelerine Geçiş: Edebi Dil Normalarının İnkişafı. Bakü: Nurlan, 2004, 190 s.
5. Orxon-Yenisey Abideleri ve Orta Asırlar Türk Edebi Dili - Türki. Bakü: Nurlan, 2005, 173 s.
6. Kadim Türk Elifbası: Tarihi, Menşei, Teşekkülü. Bakü: 2008, 234 s.

Bu alanda en son eser bu satırların yazarına mahsustur: Ramiz Asker, Orhon Abideleri, Bakü: Elm ve tahsil, 2012, 272 s.

Son 50 yılda Azerbaycan'da Orhun-Yenisey yazıtları üzerine çok sayıda kitap ve makale yazılmış, 7 Doktora, 3 Profesörlük tezi savunulmuştur. Tezler:

1. Ebülfez Recebli, Orhon-Yenisey Abidelerinin Dili, Morfologiya Doktora tezi, 1967.
2. Ebülfez Recebli, Orhon-Yenisey Abidelerinin Dilinde Fiil, Profesörlük tezi, 1978.
3. Ebülfez Amanoğlu, Orhon-Yenisey Abidelerinin Dilinde Fiilin Tesriflenmiyen Şekilleri, Doktora tezi, 1979.
4. Ebülfez Amanoğlu, Orhon-Yenisey Abidelerinin Dilinde Onomastik Sistem, Profesörlük tezi, 2003.

5. Yunus Memmedov, Orhon-Yenisey Abidelerinde Adıllar, Doktora tezi, 1977.
6. Yadigar Aliyev, Lehçelerüstü Tezahür Olarak Kadim Türk (Runik) Yazılı Abidelerinin Dili, Doktora tezi, 1999.
7. Yadigar Aliyev, Kadim Türk Edebi Dilinden Orta Asırlar Edebi Dili Türki'ye Geçiş, Profesörlük tezi, 2011.
8. Vefa Yunusova, Orhon-Yenisey Abidelerinde Özel Adlar, Doktora tezi, 1999.
9. Sevinç Kuliyeva, Orhon-Yenisey Abidelerinde Toponimler, Doktora tezi, 2003.
10. Akşin Memmedov, Orhon-Yenisey Abideleri ve Azerbaycan Dili, Doktora tezi, 2004. [5, s. 60-63].

Ünlü dilci Kaşgarlı Mahmud'un Divanü Lugat-it-Türk eserinin Azerbaycan'da tetkiki çok yetersiz düzeydedir. Bunun sebepleri arasında eserin tercümesinin Türkiye'den 60 yıl, Özbekistan'dan 40 yıl, Kazakistan'dan 10 yıl sonra gerçekleştirilmesidir. İkinci mühim sebep 30'lu yılların dilci katliamlarıdır. Oysa ki DLT'yi 1935-37 yıllarında Azerbaycan Türkçesine ilk kez Halit Sait Hocayev tercüme etmiş, fakat çeviri basılmamış, çevirmen kurşuna dizilmiştir. [5, s. 43-46; 6, s. 509-518]. Yalnız 2006'da DLT yeniden Azerbaycan Türkçesine [Mahmud Kaşğari. Divanü Lüğat-it-Türk. (Tercüme eden ve neşre hazırlayan: Ramiz Asker. Bakü: Ozan, 2006, I cild, 512 s.; II, cilt, 400 s.; III cilt, 400 s.; IV cilt, index, 752 s.),], 2009'da ise Rusçaya çevrilmiştir [Mahmud Kaşgarski. Divanu Lugat-it-Tyurk (Perevyol i podgotovil Ramiz Asker = Tercüme eden ve neşre hazırlayan: Ramiz Asker). Baku: MBM, 2009, I tom (cilt), 512 s.; II tom, 400 s.; III, tom, 400 s.]

Azerbaycan'da DLT konusunda iki yüz civarında makale (yüz kadarı Ramiz Asker tarafından) yazılmış, 10 monografi kaleme alınmıştır. Monografi listesi:

1. Esed Cihangir, Kadim Türk Edebiyatının Linguistik Poetikası (M. Kaşgarlı'nın Divanü Lüğat-it-Türk Eserindeki Bedii Numuneler Esasında), Bakü: Elm, 2001, 168 s.
2. Ağaverdi Halil, Türk Dillerinin Divanı Kitabında Edebi Metinler, Bakü: 2001, 182 s.
3. Ağaverdi Halil, Eski Türk Savlarının Semiotiği, Bakü: 2006, 164 s.
4. Ramiz Asker, Mahmud Kaşğari ve Onun Divanü Lüğat-it-Türk Eseri, Bakü: MBM, 2008, 432 s.
5. Ramiz Asker, Mahmud Kaşğarinin 1.000 Yıllık Yubilesine 1.000 bibliyografik Gösterge, Bakü: MBM, 2008, 96 s.

6. Ramiz Asker, Mahmud Kaşğarının Divanü Lüğat-it-Türk Eseri Üzere Bibliyografik ve Grammatik Gösterge, Bakü: MBM, 2008, 192 s.
7. Ramiz Asker, Mahmud Kaşğari ve Onun Divanü Lüğat-it-Türk Eseri, Bakü: MBM, 2009, 532 s.
8. Ramiz Asker, Mahmud Kaşğarının Divanü Lüğat-it-Türk Eserinin Tedrisi, Bakü: MBM, 2010, 112 s.
9. Cahid Kazımov, XI Yüzyıllığın Tarihi Onomastik Leksikonu (Mahmud Kaşğarının Divanü Lüğat-it-Türk Eseri Esasında), Bakü: Elm, 2008, 231 s.
10. Yakut Kuliyeva, Mahmud Kaşğarının Oğuz Dünyası, Bakü: Adiloğlu, 2010, 192 s.

Tarih boyunca toplam 5 tez savunulmuştur ki, Azerbaycan filolojisi için çok azdır:

1. Arif Rahimov, Mahmud Kaşğarının Divanü Lüğat-it-Türk'ü ve Azerbaycan Dili Leksikonu, 1985, 192 s. Doktora tezi.
2. Ramiz Asker, Mahmud Kaşğarının Divanü Lüğat-it-Türk Eserinin Morfologiyası. 2009, 266 s. Profesörlük tezi.
3. Yakut Kuliyeva, Mahmud Kaşğarının Divanü Lüğat-it-Türk Eserinde Oğuz Leksikonu, 2011, 174 s. Doktora tezi.
4. Cahid Kazımov, Mahmud Kaşğarının Divanü Lüğat-it-Türk Eserinde Onomastik Leksikon, 2009, 24 s. (tez özeti). Doktora tezi.
5. Gülnare Ezizova, Mahmud Kaşğarının Divanü Lüğat-it-Türk Eserinde Kulnariya Leksikonu. 2014, 25 s. (tez özeti). Doktora tezi.

Sonuç

Şu anda Azerbaycan'da Türkoloji tetkikatlar AMBA'nın Dil, Edebiyat, Şarkiyat, Folklor, kısmen Arkeoloji ve Etnografi, Tarih ve Elyazmalar enstitülerinde ve başka bazı birimlerinde yürütülmektedir. Bakü Devlet Üniversitesi ve Bakü Slav Üniversitesi'nde Türkoloji Anadilim Dalı mevcuttur, burada yaklaşık 10 Prof. Dr., 20 Doç. Dr. çalışmaktadır. Azerbaycan Dili kürsüleri bulunan bütün üniversitelerde Türkoloji tetkikler yürütülmektedir.

Bir konuya da parmak basalım: eski Sovyetler Birliğinde Türkoloji genel olarak dille, seyrek olarak edebiyat ve folklorla, nadiren tarih ve etnografiyle uğraşmıştır. Bunun dışında, tetkik olunan konular Türk halklarının gururu haline getirilmemiş, onlar hakkında sanki Afrika veya Dravid halklarına mahsus şeymiş gibi sessiz ve serinkanlı konuşulmuştur.

Literatür:

- Anar. Ferah, Ümid, Facia. Birinci türkoloji qurultay haqqında düşünceler //Edebiyyat gezeti, Bakü, 10 Mart 2006.
- Asker Naile. Sovetskaya Türkologiya ve Türkologiya: anane ve muasırlık // Türkologiya. – № 2, 2014. – Bakü. – S. 49-57.
- Asker Ramiz. Azərbaycan'da Orhon-Yenisey Abidelerinin Tetkiki Tarihi / Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu. Ankara, 2010, s. 28-30.
- Asker Ramiz. Azərbaycan'da Orhon-Yenisey Yazıtlarının İncelenmesi Tarihinden Bazı Sayfalar / *Türk Runik Yazısı: Dil, Tarih, Kültür, Uluslararası Bilimsel Konferans (Kızıl, 10-11 Temmuz 2013, s. 60-63 (Rusça).*
- Asker Ramiz. Divanü Lügat-it-Türk'ün Azərbaycan'da Tetkiki Tarihinden // Kardeş Kalemler, Eylül 2008, s.43-46.
- Asker Ramiz. Divanü Lügat-it-Türk'ün Tetkiki Tarihi / Ortak Türk Geçmişinden Ortak Türk Geleceğine. Bakü: 2007, s. 509-518.
- Aşnin F.D., Alpatov V.M., Nasilov D.M. Kurşunlanan Türkoloji. Moskova, 2002, 296 s. (Rusça).
- Babayev Adil. Azərbaycan Dılcılığının Tarihi. Bakü: 1996, 276 s.
- Babayev Adil. Türksoyun Birlik Sesi. Bakü: Tahsil, 2006. - 364 s.
- Barahov İ. Birinci Türkoloji Kurultayın Sonuçları // Yakutya Ekonomisi, 1926, № 5, s. 37-50 (Rusça).
- Birinci Türkoloji Kurultay 26 Şubat – 5 Mart 1926. Stenografi. Baku, Nağıl Evi, 2011, 498 s.
- Birinci Türkoloji Kurultay. 26 Şubat – 5 Mart 1926. Stenografi. Baku, 1926, 498 s.
- Buran Ahmet. Kurşunlanan Türkoloji. Ankara: 2010, 551 s.
- İnsanlar ve Talihler. Sovyet Döneminde (1917-1991) Politik Terrör Kurbanları olan Şakrkiyatçıların Biyobilyografik Sözlüğü. Hazırlayanlar: Ya.B. Vasilkov, M.Yu. Sorokina. Petersburg, 2003, 496 s. (Rusça).
- İsayeva Ş. 1926 Bakü Türkoloji Kurultayı ve Türk İnkılabına Tesirleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2000.
- Recebli Ebülfez. Azərbaycan Dılcılığı. Bakü: Nurlan, 2007, 416 s.
- Şimşir Bilal N. Türk Yazı Devrimi. Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara: 1992, 486+87 s.
- 1926-cı il I. Bakü Türkoloji Qurultayı: stenogram materialları, bibliografiya ve fotosenedler. Ruscadan tercüme, önsöz ve şerhlerin müellifleri Kamil Veli Nerimanoğlu, Aliheyder Ağakişiyev. Bakü: Çınarçap, 2006, 571 s.

Ramiz ASKER
Azərbaycan'da Türkölojinin Kısa Tarihi / The Short Store of Turkology in Azerbaijan